

ระบบฐานความรู้ทางศิลปะและวัฒนธรรมในบริบทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

กรณีศึกษา: จังหวัดพัทลุง

Knowledge-based System of Art and Culture in the Context of Folk Wisdom

Case Study: Phatthalung Province

อาจารย์ นาโค^{1*}

Ajaree Naco^{1*}

บทคัดย่อ

จังหวัดพัทลุงเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคใต้ที่มีการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและวัฒนธรรมที่ชัดเจนจะถูกจัดเก็บในรูปแบบที่เผยแพร่ เช่น หนังสือ หรือเอกสาร ซึ่งเสี่ยงกับการชำรุด และบางเรื่องเป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล งานวิจัยนี้นำเสนอฐานความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดพัทลุงที่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาของบุคคลโดยใช้กระบวนการดังนี้ 1) การสร้าง แสวงหา และรวบรวมความรู้ 2) การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ 3) การปรับปรุงและกลั่นกรองความรู้เพื่อนำไปจัดเก็บในฐานความรู้ และ 4) การเข้าถึงความรู้ และการแลกเปลี่ยนความรู้ ผ่านทางเว็บไซต์ที่พัฒนาด้วยภาษา PHP โดยจัดเก็บข้อมูลด้วย MySQL ผลการทดสอบระบบโดยการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้จำนวน 30 คน พบว่า ผู้ใช้มีความพึงพอใจการใช้งานระดับดี (4.21/5) กล่าวคือ เว็บไซต์สามารถนำเสนอความรู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับศิลปะและวัฒนธรรมของจังหวัดพัทลุงได้ผ่านการสืบค้นจากคำสำคัญ และการเลือกหมวดหมู่ที่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้

คำสำคัญ: ระบบฐานความรู้ ศิลปะและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน พัทลุง

Abstract

Phatthalung is one of the southern provinces that continuously preserves the arts and culture of the province. Some explicit knowledge related to art and cultural is stored in a published format such as books or documents which are vulnerable to damage while others are tacit knowledge embedded in the person. This research presents the knowledge base website on art and culture of Phatthalung province which can be linked to the wisdom of the person using the following process: 1) knowledge create and acquisition; 2) knowledge organization; 3) knowledge improving and refinement for storing in a knowledge base; 4) knowledge access and sharing through a website developed with the PHP language and storing data in the MySQL. The results of the system testing by 30 users satisfaction evaluation showed that the satisfaction level were good. (4.21 of 5). The website can offer local wisdom information linked to the arts and culture of Phatthalung province through keyword searches or browsing form categories that meets the needs of the user.

Keywords: Knowledge Based System, Art and Culture, Local Wisdom, Folk Philosophy, Phatthalung

¹ อ., สาขาวิชาคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ พัทลุง 93210

¹ Lecturer, Department of Computer and Information Technology, Faculty of Science, Thaksin University, Phatthalung, 93210

* Corresponding author: Tel.: 074-609600. E-mail address: ajaree@scholar.tsu.ac.th, najaree@gmail.com

บทนำ

จังหวัดพัทลุงเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคใต้ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ตั้งอยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทย ฝั่งตะวันตกของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครตามเส้นทางทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 41 ประมาณ 856 กิโลเมตร มีรูปร่างลักษณะคล้ายสี่เหลี่ยมผืนผ้า ทิศเหนือติดกับจังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดสงขลา ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดสงขลา และจังหวัดสตูล ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดสงขลา จังหวัดนครศรีธรรมราช ทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดสตูล และจังหวัดตรัง [6] จากอาณาเขตของพื้นที่ใกล้เคียงทำให้จังหวัดพัทลุงมีรูปแบบของศิลปะและวัฒนธรรม เช่นเดียวกับจังหวัดนครศรีธรรมราช ตรัง สงขลา และสตูล แต่อาจมีความแตกต่างในส่วนของการเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด ศิลปะและวัฒนธรรมของภาคใต้ในภาพรวมมีการสืบทอดจากอดีตจนถึงปัจจุบันซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อ ศาสนา ภูมิประเทศ และการใช้ชีวิตประจำวัน และถูกถ่ายทอดในรูปแบบของศิลปะการแสดง งานช่างฝีมือ การละเล่น กีฬา พิธีกรรมหรืองานเทศกาล เป็นต้น ศิลปะและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่กำหนดรูปแบบของของสถาบัน สร้างระเบียบให้กับสังคม และเป็นสิ่งที่บ่งบอกเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและประเทศชาติ การอนุรักษ์และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมให้เกิดขึ้นในสังคมไทย

การอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน จะต้องทำให้ทุกคนรับรู้และเข้าใจ ความเป็นมาและความสำคัญของศิลปะและวัฒนธรรมเหล่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นความรู้ที่มีการบันทึกไว้ในสื่อต่างๆ และสามารถรวบรวมเพื่อเผยแพร่ความรู้ได้โดยง่าย นอกจากนั้นแล้วยังต้องค้นหาความรู้อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมในแง่มุมต่าง ๆ อาทิเช่น องค์ประกอบของศิลปะการแสดงที่มักจะประกอบด้วย การขับร้อง ทำรำ เครื่องแต่งกาย เป็นต้น ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบเหล่านี้มักจะฝังอยู่ในตัวบุคคล เช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการตัดเย็บเครื่องแต่งกาย ผู้เชี่ยวชาญการออกแบบท่ารำ เป็นต้น เหล่านี้ถือได้ว่าเป็นภูมิปัญญาที่เชื่อมโยงกับศิลปวัฒนธรรมและสร้างเอกลักษณ์ของงานให้โดดเด่นยิ่งขึ้น การจัดการความรู้ทางด้านภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องจึงถือได้ว่าเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมได้อีกทางหนึ่ง

การนำเสนอความรู้และการแบ่งปันความรู้สามารถนำเสนอทั้งในรูปแบบแผ่นพับ เอกสาร หรือสื่อโทรทัศน์แต่ปัจจุบันสื่อต่างๆ ถูกนำไปนำเสนอบนอินเทอร์เน็ต ดังนั้นเว็บไซต์จึงเป็นรูปแบบที่ถูกนำมาประยุกต์ในการนำเสนอความรู้ที่เหมาะสมที่สุด เนื่องจากประชาชนสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ และสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการรวบรวมความรู้ใหม่ได้อีกด้วย เว็บไซต์ที่นำเสนอความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดพัทลุงส่วนใหญ่จะเป็นการรวบรวมข้อมูลกิจกรรมต่าง ๆ ที่ยังคงสืบทอดในปัจจุบัน เว็บไซต์เหล่านี้มีทั้งที่จัดทำโดยหน่วยงานราชการ ชุมชน หรือส่วนบุคคล การนำเสนอความรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมบนเว็บประกอบด้วย ข้อความ รูปภาพ หรือวิดีโอ ส่วนใหญ่เป็นการรวบรวมข้อมูลหรือสารสนเทศของเนื้อหาที่จัดทำการค้นหาข้อมูลในเว็บไซต์เหล่านี้จะมีข้อจำกัดคือ ผู้ใช้สามารถเลือกดูข้อมูลตามหมวดหมู่ที่จัดไว้ให้เท่านั้น ไม่มีฟังก์ชันของการสืบค้นข้อมูล เนื่องจากเว็บไซต์เหล่านั้นไม่ได้ถูกออกแบบในรูปแบบของฐานข้อมูล [6] ในขณะที่เว็บไซต์ภูมิปัญญาที่มีอยู่มักจะเน้นการนำเสนอภูมิปัญญาของผลิตภัณฑ์ OTOP การนำเสนอความรู้จะเฉพาะเจาะจงไปยังตัวบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ตัวอย่างเช่น ถั่วฝักยาวแม่แดง จะนำเสนอประวัติความเป็นมา และความรู้ของการทำถั่วฝักยาว เทคนิคพิเศษ และความเป็นเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ เป็นต้น ซึ่งความรู้เหล่านี้จะถูกนำเสนออย่างกระจัดกระจาย โดยไม่มีการแสดงความเชื่อมโยงระหว่างภูมิปัญญากับรายละเอียดปลีกย่อยของข้อมูลศิลปวัฒนธรรม ซึ่งถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของความรู้ที่ซ่อนอยู่ในศิลปวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยทักษิณเป็นมหาวิทยาลัยที่จัดตั้งในพื้นที่ของจังหวัดพัทลุง มีปณิธานในการเป็นมหาวิทยาลัยรับใช้สังคม พันธกิจหลักที่สำคัญด้านหนึ่งคือ การส่งเสริม สนับสนุนการทำนุบำรุง รักษา และพัฒนาด้านศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ให้เกิดคุณค่า มูลค่าเพิ่มแก่การพัฒนาท้องถิ่น ประเทศ และอาเซียน การพัฒนาฐานความรู้ในที่นี้หมายถึง การพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่จัดเก็บความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความเชื่อมโยงกับศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดพัทลุง ซึ่งถือได้ว่าเป็นแนวทางหนึ่งที่จะใช้องค์ความรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศมาสร้างนวัตกรรมใหม่ในการเรียนรู้ โดยจัดเก็บ ประมวลผล และ

นำเสนอข้อมูลความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมบนบริบทของภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัด ทั้งนี้เพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ตามอรรถาธิบายในการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือผ่านปราชญ์ชาวบ้านที่อ้างอิงไว้ในระบบ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของท้องถิ่น นำมาซึ่งการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสังคมท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงภูมิปัญญา ซึ่งสามารถส่งเสริมท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งบนฐานภูมิปัญญาของท้องถิ่น นอกจากนี้ ระบบที่พัฒนาขึ้นยังทำหน้าที่เป็นคุณเฝ้าให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเสนอแนะเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นใหม่ ๆ หรือเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นรายใหม่ ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมภูมิปัญญาทั่วทั้งจังหวัดพัทลุง

เอกสารฉบับนี้เริ่มต้นด้วยการนำเสนอความสำคัญของการทำงานวิจัยครั้งนี้ ความรู้พื้นฐานที่ใช้ในการแสวงหาและจัดเก็บข้อมูลความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา วิธีการพัฒนาระบบ การอภิปรายผลการดำเนินงาน การสรุปผลและงานในอนาคต

ทฤษฎีและงานที่เกี่ยวข้อง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้นิยามความหมายของความรู้ (Knowledge) ไว้ว่า คือสิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้า หรือจากประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะ ความเข้าใจหรือสารสนเทศที่ได้รับมาจากประสบการณ์ องค์วิชาในแต่ละสาขา [5] จากความหมายดังกล่าวขยายความได้ว่า ความรู้เกิดขึ้นจากการเชื่อมโยงเนื้อหาต่างๆ เช่น ข้อมูลหรือข้อเท็จจริง สารสนเทศที่ผ่านการกลั่นกรอง การปฏิบัติด้วยตนเองจนเกิดทักษะหรือความชำนาญ เป็นต้น การเชื่อมโยงเนื้อหาต่าง ๆ จะต้องดำเนินการผ่านการศึกษาในระบบ หรือการศึกษาด้วยตนเองเรียนรู้จากบุคคล และได้มาซึ่งสิ่งที่สามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ความรู้สามารถจำแนกออกเป็น 2 กลุ่มคือ ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) และความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ความรู้ที่ฝังในตัวบุคคลเป็นความรู้ของบุคคลนั้นๆ ซึ่งอาจเกิดจากพรสวรรค์ หรือจากประสบการณ์ที่ยังไม่สามารถนำเสนอหรือถ่ายทอดในรูปแบบที่ชัดเจนได้ ความรู้กลุ่มนี้อาจเกิดการสูญหายไปพร้อมกับบุคคลหากไม่มีการถ่ายทอด ความรู้ชัดแจ้ง เป็นความรู้ที่ชัดเจนสามารถรวบรวมและนำเสนอในรูปแบบของสื่อต่างๆ เช่น เอกสาร การบันทึกเสียง เป็นต้น การจัดการความรู้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในองค์กรจึงเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจอย่างยิ่ง ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน ถือเป็นความรู้ชนิดหนึ่งซึ่งเฉพาะเจาะจงถึง ความรู้ของชาวบ้านในท้องถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่จะได้มาจากการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ และอาจมีการปรับเปลี่ยนหรือประยุกต์เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพดีขึ้น การปรับเปลี่ยนหรือประยุกต์มักเกิดขึ้นจากสถานการณ์ของสังคมและเศรษฐกิจหรือการประยุกต์ความรู้ทฤษฎีสู่การปฏิบัติจริง ภูมิปัญญาเหล่านี้มีทั้งเป็นความรู้ฝังลึก และความรู้ชัดแจ้ง การหลอมรวมความรู้แบบฝังลึกและแบบชัดแจ้งของภูมิปัญญาท้องถิ่นตามโมเดลเชกกีที่นำเสนอโดย [9] จะช่วยทำให้ความรู้เกิดการไหลเวียน และอาจก่อให้เกิดภูมิปัญญาใหม่ ๆ ที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชน

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ [2] ได้แนะนำการแบ่งประเภทของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและการจำแนกภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ใน หนังสือ วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดพัทลุง โดยทำการแบ่งหมวดหมู่เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดพัทลุงแบ่งออกเป็น 1) การละเล่นพื้นบ้าน ได้แก่ หนังตะลุง โนรา เพลงบอก และลิเกป่า 2) ศิลปกรรมพื้นบ้าน 3) ประเพณีพื้นบ้าน เช่น สงกรานต์ ชิงเปรต ลากพระแข่งโพน เป็นต้น และ 4) อาหารพื้นบ้าน เช่น กาละแม ก๋วยเตี๋ยว เป็นต้น และจำแนกภูมิปัญญาชาวบ้านและเทคโนโลยีท้องถิ่นของจังหวัดพัทลุงออกเป็น 1) ภูมิปัญญาเพื่อการยังชีพ เป็นความรู้ในการประดิษฐ์เครื่องมือเพื่อการดำรงอยู่ของชีวิต เช่น เครื่องสีข้าวเปลือก อุปกรณ์ดักจับสัตว์น้ำ การทำแป้งข้าวหมาก การประดิษฐ์เครื่องทอผ้า การใช้สมุนไพรรักษาโรค 2) ภูมิปัญญาในการพิทักษ์ชีวิตและทรัพย์สิน เกี่ยวข้องกับความรู้ที่ใช้ในการป้องกันตัวเอง เช่น การสังเกตการเปลี่ยนแปลงของดินฟ้าอากาศ เพื่ออพยพย้ายถิ่น หรือการประดิษฐ์ดาบหรือมีดเพื่อป้องกันตัว 3) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการสร้างและพิทักษ์อำนาจ เกี่ยวข้องกับแนวคิด หรือธรรมเนียมปฏิบัติของครอบครัว เช่น การอบรมลูกหลานมีนิสัยกล้าหาญ รักความยุติธรรม 4) ภูมิปัญญาในการ

จัดการเพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นความรู้ในการสร้างจิตสาธารณะเพื่อให้กิจกรรมของชุมชนดำรงอยู่ต่อไป เช่น การร่วมรับผิดชอบในงานประเพณีต่างๆ ในวัด และ 5) ภูมิปัญญาที่เป็นการสร้างสรรค์พิเศษ เป็นความรู้ที่อาจจะเกิดจากพรสวรรค์ของบุคคล หรือเป็นการสืบทอดกันของตระกูล เช่น การทำลวดลายต่างๆ การแสดงหนังตะลุง โนรา การผลิตกะลามะพร้าว กระจุก งานวิจัยฉบับนี้ศึกษาแนวทางการแบ่งหมวดหมู่และการเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นของข้อมูลศิลปวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุงตามที่เสนอใน คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ [2]

รูปแบบการเข้าถึงและแบ่งปันความรู้จะศึกษาจากเว็บไซต์ของกระทรวงวัฒนธรรม และเว็บไซต์ของส่วนงานราชการเป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อให้ได้ความรู้ที่น่าเชื่อถือและสามารถอ้างอิงได้ เว็บไซต์จังหวัดพัทลุง [6] เป็นเว็บไซต์หลักของจังหวัดพัทลุงเพื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลของจังหวัดสู่สาธารณะ โดยมีสำนักงานจังหวัดพัทลุงเป็นผู้บำรุงรักษา เว็บไซต์จัดทำขึ้นเพื่อนำเสนอข้อมูลความรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่นของจังหวัด 5 เรื่องคือ โนรา หนังตะลุง ประเพณีชิงเปรต การละเล่นซัดคัม และงานประเพณีแข่งโพนลากพระ เนื้อหาภายในประกอบด้วยความเป็นมา รูปแบบและส่วนประกอบต่างๆ และนำเสนอภูมิปัญญาของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในผลิตภัณฑ์ OTOP เช่นเดียวกับการนำเสนอใน [4] เว็บไซต์นี้ไม่สามารถสืบค้นข้อมูล การเข้าถึงความรู้ในเว็บไซต์สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง [1] แบ่งองค์ความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมออกเป็น 1) ความรู้ของประเพณีท้องถิ่นพัทลุง ประกอบด้วยความรู้ทั้ง 5 ด้านตามที่เสนอใน [6] 2) อาหารพื้นเมือง 3) โบราณสถานและโบราณวัตถุ และ 4) ทำเนียบศิลปินพื้นบ้านที่การเชื่อมโยงกับองค์ความรู้ในศิลปะการแสดง เว็บไซต์นี้สามารถค้นหาข้อมูลได้เฉพาะหมวดของโบราณสถานและโบราณวัตถุ การนำเสนอความรู้ทางภูมิปัญญาใน [3, 7] จะนำเสนอในรูปแบบข้อความเชิงพรรณนาและภาพประกอบ โดย [3] จัดหมวดหมู่ของการนำเสนอภูมิปัญญาเป็น 5 ด้านคือ ประเพณีความเชื่อ ศิลปะการแสดง สิ่งของเครื่องใช้พื้นบ้าน กีฬาการละเล่น และอาหารการกิน ในขณะที่สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง [7] นำเสนอฐานข้อมูลภูมิปัญญาชาวบ้านจังหวัดลำปางในรูปของการสืบค้น ผู้ใช้จะต้องเลือกตัวเลือกหลักเป็นอำเภอ และตัวเลือกย่อยอีกหนึ่งตัวเลือก ผลที่ได้จากการสืบค้นเป็นการนำเสนอภูมิปัญญาจากตัวเลือกอำเภอเพียงมิติเดียว ส่วนตัวเลือกย่อยอื่น ๆ เป็นการนำเสนอข้อมูลในภาพรวมโดยกรองตามชื่อตัวเลือก สุनिया และอัจฉริย์ [8] ออกแบบและพัฒนาฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดพัทลุง โดยเน้นเจ้าของภูมิปัญญา สื่อต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้เชี่ยวชาญกับกระบวนการภายในของงานฝีมือ ผู้ใช้สามารถเรียกดูข้อมูลตามที่กำหนด หรือสืบค้นข้อมูลภูมิปัญญาผ่านคำสำคัญ ฐานข้อมูลนี้ยังไม่มีเชื่อมโยงร่วมกับเนื้อหาของศิลปะและวัฒนธรรม รูปแบบการนำเสนอความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาผ่านทางเว็บไซต์ตามที่กล่าวมาสามารถนำมาประยุกต์เพื่อใช้ในการเข้าถึงความรู้และแบ่งปันความรู้ในงานวิจัยครั้งนี้

วิธีการวิจัย

ระบบฐานความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมในงานวิจัยนี้ หมายถึง ระบบฐานข้อมูลที่จัดเก็บความรู้ทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม และเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของความรู้นั้น ๆ วิธีการดำเนินการประกอบด้วย

1) การกำหนดความรู้ที่จะใช้ในการจัดทำฐานความรู้

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำฐานข้อมูลความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดพัทลุง เพื่อให้สอดคล้องและเป็นไปตามยุทธศาสตร์ของคณะและมหาวิทยาลัย โดยมีเป้าหมายให้มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมของจังหวัด มีระบบสารสนเทศที่สนับสนุนการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดพัทลุง และการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอภูมิปัญญาของตนเองหรือชุมชนเข้าไปในระบบ บอ

2) การสร้างและแสวงหาความรู้ในการจัดทำฐานความรู้

การค้นหาและรวบรวมข้อมูลความรู้จะใช้ข้อมูล 2 ประเภทร่วมกันคือ ข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งได้มาจากการศึกษาคำรา เอกสารเผยแพร่ เว็บไซต์ ซึ่งนำเสนอความรู้แบบชัดทางศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา และการเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อรวบรวม

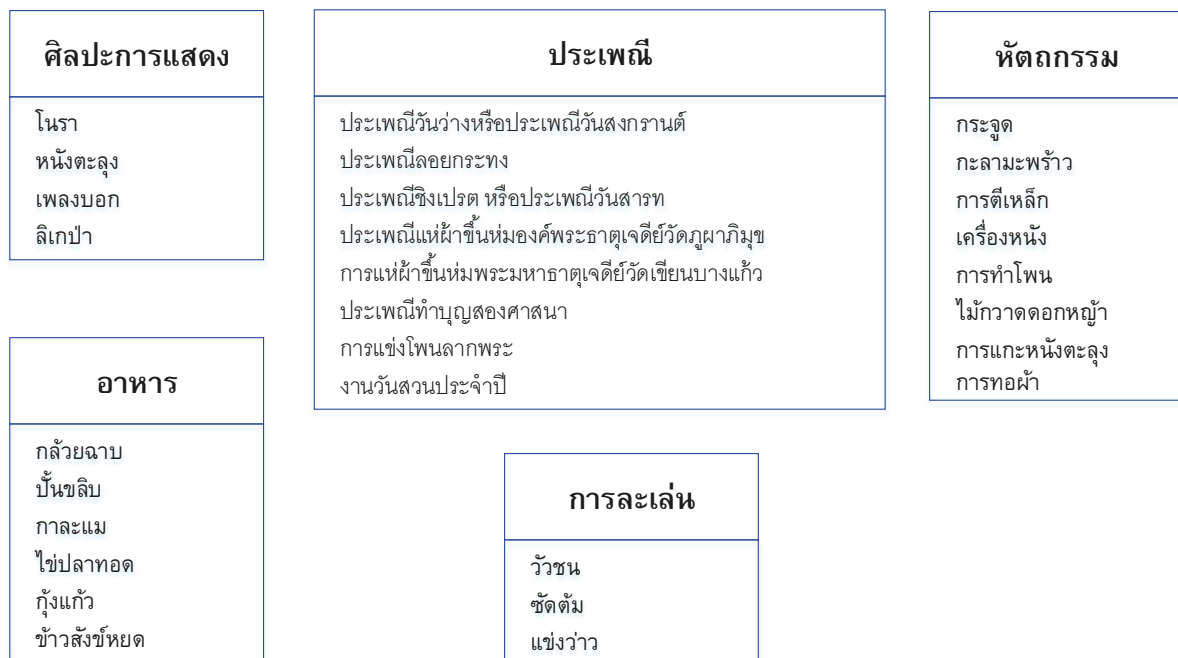
ความรู้ที่ฝังในผู้คนให้เป็นความรู้แบบชัดแจ้ง โดยการสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมายที่เลือกไว้ ผลจากการค้นหาความรู้พบว่า ความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมที่ต้องการจัดเก็บจะเป็นความรู้ที่จับต้องไม่ได้เนื่องจากเป็นความรู้ที่จำเป็นต่อการอนุรักษ์ให้ยั่งยืน นอกจากนี้ได้กำหนดขอบเขตของการรวบรวมความรู้ 4 อำเภอ คือ อำเภอป่าพะยอม อำเภอมือง อำเภอควนขนุน และอำเภอเขาชัยสน

3) การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ

การจัดหมวดหมู่ความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นจะใช้แนวทางตามที่น่าสนใจใน [2] การศึกษาข้อมูลพบข้อสังเกต ดังนี้

- ข้อมูลการละเล่นพื้นบ้าน เช่น โนรา หนังตะลุง จะประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป ประวัติความเป็นมา ความเชื่อ รายละเอียดของการละเล่น เช่น เครื่องแต่งกาย คนตรีที่ใช้ ขั้นตอนการแสดง เพลงที่ใช้ ส่วนละคร เป็นต้น โดยในส่วนของรายละเอียดของการละเล่นสามารถเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาเพื่อการยังชีพ
- ข้อมูลประเพณีพื้นบ้าน ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป ประวัติความเป็นมา และอาจมีขั้นตอนของประเพณีสามารถเชื่อมโยงเข้ากับภูมิปัญญาในการจัดการเพื่อสาธารณประโยชน์
- ข้อมูลศิลปกรรมพื้นบ้าน ไม่ได้มีการจัดเก็บข้อมูลในส่วนนี้ เนื่องจากจะเกี่ยวข้องกับวรรณกรรม และภาษา ซึ่งเป็นเนื้อหาที่ละเอียดอ่อน จึงไม่ถูกนำมาเสนอในงานวิจัยนี้
- ข้อมูลอาหารพื้นบ้าน ส่วนใหญ่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ ข้อมูลทั่วไป วัตถุดิบ ขั้นตอนการประกอบอาหาร เทคนิคพิเศษ โดยสามารถเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาทางด้านอาหารหรือโภชนาการ

การแบ่งประเภทความรู้ในฐานความรู้แสดงในภาพที่ 1 ซึ่งจะขึ้นอยู่กับผู้ใช้งานระบบซึ่งแบ่งออกเป็น ผู้จัดการข้อมูลความรู้ ซึ่งหน้าที่ในการบันทึกความรู้ และเมทาตาของความรู้ลงในระบบ และผู้มีส่วนร่วมในการเสนอแนะภูมิปัญญา

ภาพที่ 1 การจำแนกหมวดหมู่ของความรู้

4) การปรับปรุงและกลั่นกรองความรู้เพื่อนำไปจัดเก็บในฐานความรู้

การจัดเก็บความรู้ให้เป็นรูปแบบเดียวกันเริ่มต้น โดยการออกแบบการตารางข้อมูลเพื่อจัดเก็บความรู้ในฐานข้อมูล และจัดเก็บเมทาตา (Metadata) ของข้อมูลเพื่อนำไปสร้างมิติของการสืบค้นความรู้

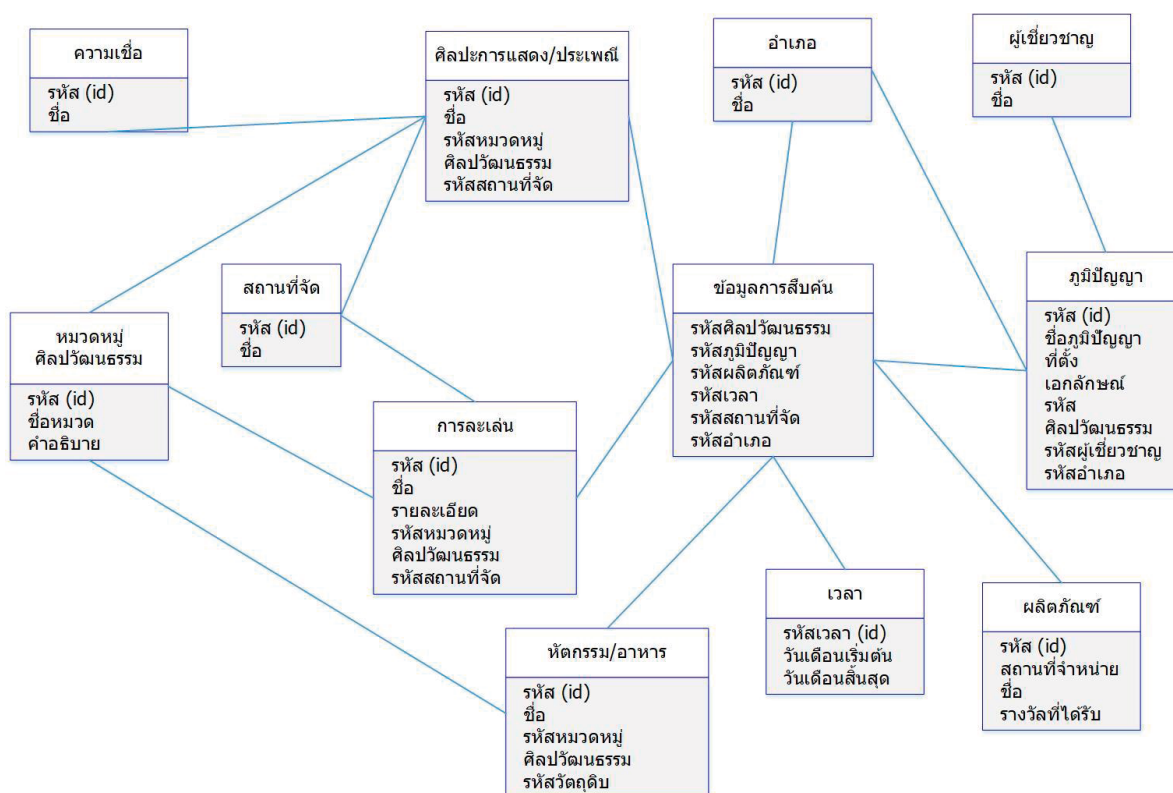
5) การเข้าถึงความรู้

การเข้าถึงความรู้ทำได้โดยการจัดเก็บความรู้ไว้ในเว็บไซต์และสื่อสารผ่านทางอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ผู้สนใจสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา การนำเสนอข้อมูลจำแนกออกเป็น 2 ประเภทคือ การเรียกดูข้อมูลผ่านทางหมวดหมู่ที่จำแนกไว้ โดยจะนำเสนอความรู้ของศิลปวัฒนธรรมนั้น ๆ และภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้อง และการเข้าถึงผ่านการสืบค้น ซึ่งผู้ใช้สามารถสืบค้นผ่านทางคำสำคัญหรือจากการเลือกเงื่อนไขที่ระบุไว้

6) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ฐานข้อมูลความรู้ที่จัดทำขึ้นเป็นการนำเสนอและปฏิสัมพันธ์กับผู้ใช้ผ่านทางเว็บไซต์ เน้นให้ผู้สนใจเรียนรู้สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ผู้ใช้งานระบบอาจจะผู้ที่มีภูมิปัญญาในด้านเดียวกัน ผู้ที่ต้องการบอกเล่าภูมิปัญญาของชุมชนหรือผู้สนใจทั่วไปที่ต้องการศึกษาเรื่องนั้นๆ การแลกเปลี่ยนหรือแบ่งปันความรู้ทำได้ผ่านการเสนอแนะความรู้ตามแบบฟอร์มที่กำหนดในระบบ

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

ภาพที่ 2 แผนภาพแสดงมิติต่างๆ สำหรับการสืบค้นข้อมูล

ระบบฐานความรู้ทางศิลปะและวัฒนธรรมของจังหวัดพัทลุงถูกพัฒนาให้นำเสนอความรู้ในรูปของเว็บไซต์ที่เขียนขึ้นด้วยภาษา PHP ร่วมกับการจัดรูปแบบด้วย CSS และมีการเก็บข้อมูลในฐานข้อมูล MySQL การเชื่อมโยงความรู้เพื่อการสืบค้นความรู้ศิลปวัฒนธรรมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นแสดงดังภาพที่ 2 ตัวอย่าง

ภาพที่ 2 ตัวอย่างการนำเสนอข้อมูลจากการเลือกความรู้ภูมิปัญญาจากศิลปวัฒนธรรมต่างหมวด

การนำเสนอข้อมูลความรู้ของขั้นตอนแสดงดังตัวอย่างในภาพที่ 3 โดยระบบจะนำเสนอรูปภาพของขั้นตอนแต่ละขั้นตอน รวมถึงผู้เชี่ยวชาญของขั้นตอนนั้นๆ (ถ้ามี) และสามารถเชื่อมโยงไปยังรายละเอียดของผู้เชี่ยวชาญ

ลำดับ	รายละเอียดขั้นตอนการทำให้	รูปภาพขั้นตอนการทำให้	ผู้เชี่ยวชาญ
1	เป็นขั้นตอนการเตรียมวัตถุดิบ คือ ต้นกระจุยขนาดต่าง ๆ ซึ่งชาวบ้านจะเตรียมที่ทุ่งกระจุย การกอบนียมกอบที่ละ 2.3 ต้น รับหน้าจะกอบประมาณ 10-15 กำฟ้า บิดกระจุย ที่บิดมาจากแหลมกระจุย เรียก 1 กำฟ้า ใหญ่ขนาดเท่าต้นตาลโตด 1 กำฟ้า นำมาแยกเป็นกำฟืนได้ประมาณ 4-5 กำฟืน (1 กำฟืน สานเพื่อผู้นั่งใส่ 1 ผืน)		ม.นิก พ.นิก เช.นิก ว.นิก
2	การคลุกโคลนต้นกระจุย เพื่อความเหนียวให้กับเส้นใย ชาวบ้านจะใช้โคลนขาว คลุกกระจุยให้เปียกทั่วก่อนนำไปตากแดด ช่วยให้การกระจุยแข็งตัว ไปแก้มกรอบ เพื่อง่ายต่อการใช้กับไม้ได้ นำน้ำมาผสมกับดินเหนียวขาวจะได้โคลนสีขาว การผสมน้ำกับโคลน ต้องไม่เหลวหรือข้นจนเกินไป ทดสอบโดยจับบอลไปให้น้ำโคลนเกาะนิ้วมือ		

ภาพที่ 3 ตัวอย่างการนำเสนอขั้นตอนการทำให้กระจุย

การประเมินการใช้งานระบบฐานความรู้ที่พัฒนาขึ้น จะใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ใช้งานทั่วไป จำนวน 30 คน โดยสอบถามการนำเสนอความรู้จากการเลือกหมวดหมู่ การแสดงผลของการค้นคืนข้อมูลจากคำสำคัญ และการค้นคืนจากการตั้งคำถามแล้วเลือกจากตัวเลือก ผลการทดสอบพบว่า ผู้ใช้มีความพึงพอใจการใช้งานในภาพรวม 4.21 จาก 5 นั่นคือ เว็บไซต์สามารถนำเสนอข้อมูลของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับศิลปะและวัฒนธรรมโดยการเรียกดูข้อมูล สืบค้นจากคำสำคัญ และสืบค้นผ่านมิติต่าง ๆ ของตัวเลือก การจัดแบ่งหมวดหมู่ทำให้เรียกดูข้อมูลได้ง่าย มีการนำเสนอผลลัพธ์ที่ตรงกับความต้องการและมีรายละเอียดปลีกย่อยในส่วนข้อมูลปราชญ์ชาวบ้านที่นอกเหนือจากความต้องการและเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้นำเสนอระบบฐานความรู้ทางศิลปะและวัฒนธรรมของจังหวัดพัทลุง ภายใต้บริบทของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลความรู้แบบฝังลึกและแบบชัดแจ้งจากสื่อสิ่งพิมพ์ และการลงพื้นที่ นำความรู้ที่ได้มาจัดระบบโดยการจัดหมวดหมู่ความรู้ ปรับปรุงรูปแบบความรู้ให้เป็นมาตรฐานโดยการทำฐานข้อมูลและจัดเก็บเมตาดาตาของความรู้เพื่อสร้างมิติของความรู้ แล้วนำมาจัดทำตารางสำหรับการสืบค้นข้อมูล การเข้าถึงความรู้จะใช้วิธีการของการจัดทำฐานความรู้ในรูปแบบของเว็บไซต์ด้วยภาษา php โดยจัดเก็บข้อมูลในฐานข้อมูล MySQL ผู้ใช้ทั่วไปสามารถเรียกดูข้อมูลตามหมวดหมู่ที่กำหนดไว้ และสืบค้นข้อมูลผ่านทางตัวเลือกที่กำหนดให้ หรือใส่คำสำคัญ เช่น ชื่อของศิลปะและวัฒนธรรม ชื่อภูมิปัญญา ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา ผลลัพธ์จากการสืบค้นจะนำเสนอข้อมูลทั้งส่วนที่เป็นศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และเจ้าของภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะทำให้ผู้ใช้ได้รับข้อมูลที่เชื่อมโยงกับประเด็นการค้นห การแบ่งปันความรู้จะ

เป็นการเสนอแนะข้อมูลภูมิปัญญาเข้าไปในฐานความรู้ ซึ่งทำได้โดยสมาชิกของระบบหรือโดยผู้ดูแลระบบ ความรู้ที่ถูกเสนอแนะโดยสมาชิกจะไม่ถูกนำเสนอในระบบโดยทันที แต่จะต้องผ่านการกลั่นกรองโดยผู้ดูแลระบบ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการเสนอแนะข้อมูลจะทำให้ระบบที่พัฒนาขึ้นครอบคลุมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดพัทลุง การต่อยอดงานวิจัยนี้ทำได้โดยการขยายขอบเขตของการจัดเก็บข้อมูลในรูปแบบของออนโทโลยี และใช้วิธีการของเว็บเชิงความหมายในการสืบค้นข้อมูล ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการในการค้นหาข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกันมากขึ้น

คำขอบคุณ

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาคลังความรู้ดิจิทัลทางศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดพัทลุง และได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ประจำปี พ.ศ. 2558 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ และขอขอบคุณเจ้าของเนื้อหา และบทความที่รวบรวมจากสื่อทุกประเภท

เอกสารอ้างอิง

- [1] กระทรวงวัฒนธรรม. (2558). **เว็บไซต์สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง** (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 26 กรกฎาคม 2560, จาก <http://www.m-culture.go.th/phatthalung/main.php>.
- [2] คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2544). **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดพัทลุง**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- [3] ปนัดดา ทองศรีจันทร์. (มปป). **เว็บไซต์วัฒนธรรมภูมิปัญญาภาคใต้** (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2560, จาก <https://sites.google.com/site/looknampattalung/home>.
- [4] ภูมิปัญญาท้องถิ่นพัทลุง. (2558). **เว็บไซต์ภูมิปัญญาพัทลุง** (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2560, จาก <https://sites.google.com/site/phumipayyacanghwadphatthlung/>.
- [5] ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- [6] สำนักงานจังหวัดพัทลุง. (2556). **เว็บไซต์จังหวัดพัทลุง** (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 27 กรกฎาคม 2560, จาก <http://www.phatthalung.go.th>.
- [7] สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี. (2550). **ฐานข้อมูลภูมิปัญญาจังหวัดลำปาง** (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 27 กรกฎาคม 2560, จาก <http://www.wisdom.lpru.ac.th/>.
- [8] สุนิษา นวลจันทร์ และอัจฉริย์ สมุทรสาร. (2557). **ต้นแบบระบบฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษาจังหวัดพัทลุง**. รายงานโครงการวิจัยทางวิชาการคอมพิวเตอร์. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- [9] Nonaka, I. and H. Takeuchi. (1995). **The Knowledge Creating Company**. Oxford University Press New York.